

Nr 204.

Av herr **Karlsson** i Fjäl m. fl., om anslag till vissa utredningar angående åboars och boställsinnehavares rätt till lägenheter å rekognitionsskogar och under bruk skatteköpta hemman.

I motion till förra årets riksdag påpekade vi, att inom kammarkollegium pågår en omfattande utredning rörande kronans jorrdonationer till industrien och däribland även s. k. under bruk skatteköpta hemman och torp. Denna undersökning kan dock ej avse annat än en undersökning, huruvida dylika egendomar böra anses förverkade till kronan samt huruvida åbor numera finnas eller icke; varjämte kammarkollegium givetvis har att inkomma med förslag till erforderlig ny lagstiftning för avhjälpande av ohjälpliga missförhållanden.

Där egendomen ej blivit förverkad, men åbon, såsom i en myckenhet fall är händelsen, blivit bortdriven, anses kronan icke äga att föra någon talan för den bortdrivas återinsättande i åborätten. Det blir åbons ensak att tillvarataga sin rätt och anlita domstolarnas bistånd.

Nu är det emellertid så, att detta är en sak, som dessa åbor på intet sätt rå med. Utredning måste äga rum ur gamla urkunder, vilket jämte processens anläggande ej kan ske utan hänvändelse till dyrbar advokathjälp, om sådan över huvud står att finna för ett ändamål sådant som detta. Det synes med fog kunna göras gällande, att kronan där bör träda fram och förhjälpa sina gamla åbor till deras rätt. En särskild uppfordran därtill ligger också däri att, då kronan skattesålde egendomarne under bruken, kronan dock förbehöll åbon att få »sitta odriden».

För detta ändamål borde således kronan åta sig de bortdrivas sak samt Riksdagen anslå medel därtill. Närmare föreskrifter och villkor här böra naturligtvis uppgöras och därvid även övervägas, i vad mån omkostnaderna, därest bruksägaren ej åläggas att betala dem, skola av åbon återgäldas. Denna sak är givetvis brådskande, dels rent personligt för en hel del åbor, särskilt för dem, som sitta kvar på betungande

arrendekontrakt, som blivit dem avlockade, och dels därför att bruksägarna, enligt vad är bekant, söka locka åborna att formligt sälja åborätten till dem. Bruksägarna ha tyvärr en laglig befogenhet enligt 1878 och 1881 års författningar att inköpa åborätten.

På sista tiden har, såsom känt är, även en stark opinion bland åborna börjat göra sig gällande för deras återinsättande i åborätten och i sin maktlöshet vända de sig med sina krav om hjälp helt naturligt till statsmakten.

Vi hemställde därför att Riksdagen ville ställa något lämpligt be-
lopp till Kungl. Maj:ts förfogande för att förhjälpa åbor, som skilts från sin åborätt till under bruk skatteköpta hemman, att återinsättas eventuellt genom rättegång i åborätten, eller, om detta ej kunde bifallas, hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag i ämnet till nästa riksdag.

Nämnda motion föranledde dock ej till någon Riksdagens åtgärd.

Vi ha i år så mycket starkare skäl att återupptaga motionen, som sedan dess bruksägare i åtskilliga till Kungl. Maj:t avgivna förklaringar över av åboar ingivna underdåniga ansökningar om återinsättande i sin åborätt begärt sakens dragande inför domstol; däribland har Aspa bruks aktiebolag i skrivelse av den 24 juli 1912 hotat att genom stämning till domstol påkalla rättslig medverkan för hävdande av den rätt bolaget anser sig äga.

De fattiga åboarna komma härvid i en ytterst bekymmersam situation. Utan medel att bekosta de arkivforskningar och utredningar i övrigt, som äro alldeles oundgängliga för att samla de uppgifter angående torpens ålder och beskaffenhet m. m., på vilka deras rätt stöder sig, äro de hjälplöst hemfallna åt att förlora processerna, varefter de endast ha avhysning att motse från dessa torp, som de och deras fäder dock i många fall odlat och bebott sedan 1500- och 1600-talen, då kronan var obestridd ägare av dessa jordområden.

Kronan har verkligen alla skäl att se till att dess forna åboar och nybyggare ej hjälplöst och hjärtlöst drivas från sina gamla hem.

Därtill kommer, att åboarna under det gångna året i flera skrivelser och framställningar till såväl Kungl. Maj:t som vederbörande myndigheter hävdat kronans och det allmännas intressen genom begäran om återvinning till kronan av stora före detta kronoallmänningar, till vilka äganderätten är omtvistad. Sådana framställningar ha sålunda ingivits till domänstyrelsen, som i vederbörlig ordning behandlat dem och beslutat remittera dem till advokatfiskalsämbetet i kammarkollegium för de åtgärder, som på ämbetet ankommer.

Det är sålunda ett såväl enskilt som allmänt intresse av största vikt det här gäller, varför vi vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte ställa ett belopp av 15,000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande för att i mån av styrkt behov utlämnas som bidrag till bestridande av kostnaderna för sådana utredningar, som erfordras för att inför domstolar och myndigheter styrka och bevaka åboars och lägenhetsinnehavares rätt till torp och lägenheter å rekognitionsskogar och under bruk skatteköpta hemman.

Stockholm den 26 januari 1913.

Rob. Karlsson.

Karl Starbäck.

Per Norin.

O. W. Edbom.

Aug. Sävström.

Johan Ericsson.

Fabian Månsson.

Carl Lindhagen.

Ernst Lindley.